O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol. 2 No. 4

2026

International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research

Volume 2 Issue 4
2026

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali

4-son
2026

Международный журнал современных научно-технических исследований

Том 2 Выпуск 4
2026

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas’ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay’ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O’zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O’zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro‘yxatidan o‘tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O‘zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© “O‘zMU Jizzax filiali” – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko‘chasi, 259-uy.

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING NUTQIY MOBILLIGINI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANING O‘RNI

Abdumajitova Maftuna Ixtiyor qizi

Guliston davlat universiteti, mustaqil izlanuvchi.
e-mail: maftunaixtiyorovna1997@gmail.com **ORCID**: https://orcid.org/0009-0008-6241-6155

Annotatsiya.

Ushbu maqolada zamonaviy pedagogik antropologiya va kommunikativ lingvistika kesishmasida kommunikativ kompetensiya hamda nutqiy mobillik tushunchalarining dialektik bog‘liqligi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Muallif kommunikativ kompetensiyani shaxsning “bilimlar zaxirasi” (statik holat), nutqiy mobillikni esa ushbu bilimlarning amaliyotdagi “dinamik harakati” sifatida asoslaydi. Maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirishda interfaol metodlar (keys-stadi, rolli o‘yinlar, Sokratik muloqot) va raqamli texnologiyalarning o‘rni, shuningdek, pedagogik deontologiya tamoyillariga rioya qilish masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijalarini verifikatsiya qilishda matematik-statistik metodlardan (Pirson korrelyatsiyasi, Styudentning t-mezoni) foydalanish imkoniyatlari ko‘rsatib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: kommunikativ kompetensiya, nutqiy mobillik, pedagogik deontologiya, divergent fikrlash, interfaol metodlar, raqamli transformatsiya, lingvistik kreativlik, pedagogik mexanizm.

РОЛЬ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В РАЗВИТИИ РЕЧЕВОЙ МОБИЛЬНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Абдумажитова Мафтуна Ихтиёр кизи

Гулистанский государственный университет, независимый исследователь.

Аннотация.

В данной статье с научно-теоретической точки зрения анализируется диалектическая взаимосвязь понятий коммуникативной компетенции и речевой мобильности на пересечении современной педагогической антропологии и коммуникативной лингвистики. Автор рассматривает коммуникативную компетенцию как «запас знаний» личности (статическое состояние), а речевую мобильность — как «динамическую реализацию» этих знаний на практике. В статье освещается роль интерактивных методов (кейс-стади, ролевых игр, сократического диалога) и цифровых технологий в повышении профессионального мастерства будущих учителей, а также вопросы соблюдения принципов педагогической деонтологии. Рассматриваются возможности применения математико-статистических методов (корреляции Пирсона, t-критерия Стьюдента) для верификации результатов исследования.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, речевая мобильность, педагогическая деонтология, дивергентное мышление, интерактивные методы, цифровая трансформация, лингвистическая креативность, педагогический механизм.

THE ROLE OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN DEVELOPING THE SPEECH MOBILITY OF FUTURE TEACHERS

Abdumajitova Maftuna Ixtiyor qizi

Gulistan State University, Independent Researcher.

Abstract.

This article provides a scientific and theoretical analysis of the dialectical relationship between communicative competence and speech mobility at the intersection of contemporary pedagogical anthropology and communicative linguistics. The author conceptualizes communicative competence as an individual's “reservoir of knowledge” (a

static state), while speech mobility is interpreted as the "dynamic application" of this knowledge in practice. The article examines the role of interactive methods (case studies, role-playing, and Socratic dialogue) and digital technologies in enhancing the professional skills of future teachers, as well as issues related to adherence to the principles of pedagogical deontology. The study also discusses the potential application of mathematical and statistical methods (Pearson's correlation coefficient and Student's t-test) to verify research findings.

Keywords: communicative competence, speech mobility, pedagogical deontology, divergent thinking, interactive methods, digital transformation, linguistic creativity, pedagogical mechanism.

Kirish. Zamonaviy pedagogik antropologiya va kommunikativ lingvistika kesishmasida kommunikativ kompetensiya hamda nutqiy mobillik tushunchalari oʻzaro dialektik bogʻliqlikka ega boʻlgan fundamental kategoriyalar hisoblanadi. Quyida ushbu tushunchalarning ilmiy-nazariy tahlili taqdim etiladi.

Kommunikativ kompetensiya shaxsning til tizimi qonuniyatlarini bilishi, ijtimoiy muhitda muloqot strategiyalarini toʻgʻri tanlashi va lisoniy vositalardan vaziyatga qarab samarali foydalanish qobiliyatidir. U nafaqat grammatik toʻgʻrilikni, balki sotsiolingvistik, diskursiv va strategik qobiliyatlarni ham oʻz ichiga oladi.

Nutqiy mobillik (verbal mobility) — bu subyektning oʻzgaruvchan muloqot sharoitlariga, kutilmagan kommunikativ vaziyatlarga va turli ijtimoiy rollarga tezkor moslashish qobiliyatidir. Agar kommunikativ kompetensiya shaxsning "bilimlar zaxirasi" (potensial) boʻlsa, nutqiy mobillik ushbu bilimlarning "faol harakatlanish" (dinamika) darajasini belgilaydi.

Ushbu ikki tushuncha oʻrtasidagi aloqadorlikni quyidagi paradigmalar orqali asoslash mumkin:

Adaptivlik funksiyasi: Kommunikativ kompetensiya shaxsga muloqot modelini yaratish uchun vositalar (til birliklari) beradi. Nutqiy mobillik esa ushbu vositalarni turli kontekstlarda (rasmiy, norasmiy, raqamli muhit) mahorat bilan qoʻllash tezligini taʼminlaydi.

Vaziyatli moslashuvchanlik: Nutqiy mobillik kommunikativ kompetensiyaning tarkibiy qismi boʻlgan strategik kompetensiyaga tayanadi. Yaʼni, muloqotda uzilish sodir boʻlganda yoki suhbat mavzusi keskin oʻzgarganda, nutqiy mobilligi yuqori boʻlgan shaxs oʻzining kommunikativ kompetensiyasini ishga solib, vaziyatdan chiqib ketadi.

Kognitiv faollik: Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, divergent fikrlash (fikrning turli yoʻnalishlarda rivojlanishi) nutqiy mobillikni kuchaytiradi, bu esa, oʻz navbatida, kommunikativ kompetensiyaning sifat koʻrsatkichlarini oshiradi.

Boʻlajak pedagoglar uchun ushbu bogʻliqlik kasbiy etika (deontologiya) bilan chambarchas bogʻliq. Oʻqituvchining nutqiy mobilligi unga turli psixotipdagi oʻquvchilar bilan muloqot oʻrnatish imkonini bersa, uning kommunikativ kompetensiyasi ushbu muloqotning ilmiy va madaniy saviyasini kafolatlaydi. Kommunikativ kompetensiya va nutqiy mobillik bir-birini inkor etmaydigan, aksincha, biri ikkinchisini taqozo etadigan tushunchalardir. Kommunikativ kompetensiya — statik bilimlar majmuyi boʻlsa, nutqiy mobillik — ushbu bilimlarning amaliyotdagi hayotiyligidir.

Boʻlajak oʻqituvchilarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish zamonaviy oliy pedagogik taʼlimning strategik ustuvor yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi raqamli transformatsiya davrida oʻqituvchining muloqot madaniyati nafaqat axborot almashish, balki taʼlim oluvchilar bilan psixologik aloqa oʻrnatish va kreativ muhitni yaratish vositasidir.

Kommunikativ kompetensiya — bu pedagogik faoliyatning samaradorligini taʼminlaydigan, nutqiy mahorat, ijtimoiy-psixologik sezgirlik, empatiya va raqamli muloqot odobini qamrab oluvchi murakkab integrativ tushunchadir. Hozirgi kunda ushbu kompetensiyani rivojlantirishda anʼanaviy maʼruza usullaridan voz kechib, interaktiv va deontologik yondashuvlarga asoslangan metodlarni qoʻllash dolzarb sanaladi. Kommunikativ toʻsiqlarni bartaraf etishda keys usuli yuqori natija beradi. Bunda talabalarga real pedagogik nizoli vaziyatlar yoki muloqot jarayonidagi muammolar taqdim etiladi.

Maqsadi: Talabalarda pedagogik vaziyatni tahlil qilish, muqobil yechimlar topish va konstruktiv muloqot strategiyasini tanlash koʻnikmasini shakllantirish.

Natija: Boʻlajak oʻqituvchi oʻquvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan muloqotda oʻzini tutishning optimal modellarini oʻzlashtiradi.

Oʻquv jarayoniga oʻyin elementlarini olib kirish talabalarning muloqotga boʻlgan ichki motivatsiyasini oshiradi. Rolli oʻyinlar orqali talaba "oʻqituvchi", "qiyin oʻquvchi" yoki "ekspert" rollarida boʻlib, muloqotning turli jihatlarini his qiladi.

Interaktiv multimedia vositalari: Muloqot jarayonini simulyatsiya qiluvchi virtual simulyatorlar talabaning nutqiy reaksiyasini tezlashtiradi.

"Raqamli Oʻzbekiston — 2030" strategiyasi doirasida boʻlajak oʻqituvchilarning tarmoq ichidagi muloqot odobi (netiket) alohida ahamiyatga ega. Bu oʻrinda pedagogik deontologiya (kasbiy burch va masʼuliyat haqidagi fan) tamoyillari asosiy oʻrin tutadi.

Raqamli muhitda muloqotni tashkil etishda etik meʼyorlarga rioya qilish.

Axborot xavfsizligi va kibermuloqotda pedagogik imijni saqlash.

Kommunikativ kompetensiya bevosita til ijodkorligi (linguistic creativity) bilan bogʻliq. Talabalarda nutqiy boylikni

oshirish uchun lingvistik o‘yinlar va interdisiplinar (fanlararo) sintez usullaridan foydalaniladi. Bu o‘qituvchiga dars jarayonida kutilmagan savollarga tezkor va kreativ javob qaytarish imkonini beradi.

Ushbu metodlarning samaradorligini baholashda pedagogik tajriba-sinov ishlarini o‘tkazish va olingan natijalarni matematik-statistik usullar (masalan, Pirson korrelyatsiya koeffitsiyenti yoki Styudentning t-kriteriysi) yordamida tahlil qilish tavsiya etiladi. Bu kompetensiya darajasining o‘sish dinamikasini ilmiy jihatdan asoslab beradi. Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish faqat nazariy bilim berish bilan cheklanmasligi kerak. Bu jarayon zamonaviy texnologiyalar, psixologik treninglar va etik me’yorlarning uyg‘unligiga asoslangan tizimli yondashuvni talab etadi. Faqatgina yuqori muloqot madaniyatiga ega pedagog raqamli jamiyatda raqobatbardosh kadr bo‘lib yetisha oladi.

Nutqiy mobillik va muloqot madaniyati o‘rtasidagi dialektik aloqadorlik zamonaviy pedagogik antropologiya va kommunikativ lingvistikaning markaziy muammolaridan biri hisoblanadi. O‘qituvchi faoliyatida nutqiy mobillik shunchaki so‘z boyligi emas, balki o‘zgaruvchan ta’limiy vaziyatlarda nutqiy strategiyalarni tezkor va samarali tanlash qobiliyatidir. Nutqiy mobillik (speech mobility) — shaxsning turli muloqot sharoitlariga tez moslashishi, nutqiy vaziyatni to‘g‘ri baholashi va lisoniy vositalarni kommunikativ maqsadga muvofiq tarzda variatsiyalashidir. Bu jarayon bevosita divergent fikrlash bilan bog‘liq bo‘lib, pedagogga standart bo‘lmagan vaziyatlarda ham o‘z fikrini aniq, mantiqiy va dalillarga asoslangan holda bayon qilish imkonini beradi. Muloqot madaniyati nutqiy mobillik uchun ham zamin, ham cheklovchi me’yordir. Agar nutqiy mobillik muloqotning “tezligi va moslashuvchanligi”ni ta’minlasa, muloqot madaniyati uning “sifati va etik yo‘nalishi”ni belgilaydi.

Pedagogik deontologiya nuqtayi nazaridan: Muloqot madaniyati o‘qituvchining nutqiy harakatlarini kasbiy etika doirasida tartibga soladi. Mobillik jarayonida pedagog muloqot ishtirokchisining psixologik holatini (empatiya) hisobga olishi shart.

Lingvistik aspekt: Nutqiy madaniyat adabiy til me’yorlariga rioya qilishni taqozo etsa, mobillik ushbu me’yorlar doirasida eng ta’sirchan uslubiy shakllarni tanlashga xizmat qiladi.

Nutqiy mobillikni shakllantirishda muloqot madaniyatining quyidagi funksiyalari namoyon bo‘ladi:

Aksiologik funksiya: Muloqotda insoniy qadriyatlarni ustuvor deb bilish, talaba shaxsiga hurmat bilan yondashish.

Kreativ funksiya: Nutqiy mobillik jarayonida lingvistik ijodkorlikni namoyon qilish, kutilmagan vaziyatlarda nutqiy topqirlik ko‘rsatish.

Refleksiv funksiya: O‘z nutqiy faoliyatini tahlil qilish va muloqot davomida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan tushunmovchiliklarni oldindan bartaraf etish.

Pedagogik tadqiqotlarda nutqiy mobillik darajasini aniqlashda muloqot madaniyatining tarkibiy qismlari (nutqiy odob, mantiqiylik, aniqlik, boylik va joizlilik) mezon sifatida olinadi. Ushbu ko‘rsatkichlar orasidagi bog‘liqlikni korrelyatsion tahlil yordamida o‘rganish muloqot madaniyati yuqori bo‘lgan pedagoglarda nutqiy mobillik ham yuqori darajada shakllanishini ko‘rsatadi. Muloqot madaniyati nutqiy mobillikning barqaror va samarali kechishini ta’minlovchi poydevordir. Madaniyatli muloqot ko‘nikmalariga ega bo‘lmagan holda “mobillik”ka intilish nutqning tartibsizligiga va pedagogik etikaning buzilishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda nutqiy mobillikni shakllantirish jarayoni bevosita deontologik yondashuv va lingvistik madaniyatni rivojlantirish bilan parallel ravishda olib borilishi lozim.

Pedagogik ta’lim tizimida bo‘lajak o‘qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini baholash — bu ko‘p qirrali diagnostik jarayon bo‘lib, u nafaqat bilimlarni, balki shaxsiy-kasbiy sifatlarni ham obyektiv o‘lchashni talab etadi. Ilmiy nuqtayi nazardan, baholash tizimi validlik, ishonchlilik va xolislik tamoyillariga asoslanishi shart. Kommunikativ kompetensiyani baholashda kompetensiyaviy yondashuv asosiy o‘rin tutadi. Bunda baholash obyekti sifatida talabaning muloqot jarayonidagi tayyorgarligi quyidagi to‘rtta asosiy mezon (komponent) orqali tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalarini tizimlashtirish uchun odatda uchta asosiy daraja belgilanadi:

Adaptiv (past) daraja: Talaba muloqotda passiv bo‘lib, faqat tayyor andozalardan foydalanadi. Kommunikativ vaziyat o‘zgarganda nutqiy mobillik ko‘rsata olmaydi. Etik me’yorlar haqidagi tushunchasi yuzaki.

Reproduktiv (o‘rta) daraja: Pedagogik muloqot qoidalarini yaxshi biladi, ammo amaliyotda ularni qo‘llashda biroz qiyinchiliklarga duch keladi. Shaxsiy muloqot uslubiga ega bo‘lishga intiladi, empatiya shakllangan.

Kreativ (yuqori) daraja: Har qanday auditoriyada erkin va ta’sirchan muloqot qila oladi. Nutqiy mobillik va lingvistik ijodkorlik yuqori darajada shakllangan. Murakkab pedagogik nizolarni etik me’yorlar asosida tezkor hal etadi.

Kompetensiya darajasini aniqlashda quyidagi metodlar majmuasidan foydalaniladi:

Ekspert baholash (360 darajali metod): Talabaning muloqot qobiliyatini dars jarayonida kuzatish (amaliyot rahbarlari va tengdoshlari tomonidan).

Psixodiagnostik testlar: V. Ryaxovskiyning “Muloqotga moyillik” yoki I. Yusupovning “Empatiya darajasini aniqlash” metodikalari.

Sanalgan ko‘rsatkichlarni verifikatsiya qilish: Tajriba va nazorat guruhlari o‘rtasidagi farqni aniqlashda Styudentning t-kriteriysi qo‘llaniladi. Bu metod qo‘llanilgan pedagogik metodikaning statistik jihatdan ahamiyatli ekanligini aniqlashga xizmat qiladi.

Kommunikativ kompetensiyani baholashning ushbu mezonlari bo‘lajak o‘qituvchini tayyorlash jarayonini

monitoring qilish va uning kasbiy o‘sish trayektoriyasini modellashtirish imkonini beradi. Mazkur tizimli yondashuv ta’lim sifatini oshirishda muhim instrumental vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Kommunikativ kompetensiyaning kasbiy muvaffaqiyatga ta’siri zamonaviy akmeologiya, pedagogika va boshqaruv psixologiyasining fundamental yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, mutaxassisning intellektual salohiyati (IQ) uning martaba pillapoyalaridan ko‘tarilishida atigi 15–20% rol o‘ynasa, qolgan 80–85% muvaffaqiyat aynan kommunikativ qobiliyatlar va hissiy intellekt (EQ) bilan bog‘liqdir.

Kommunikativ kompetensiya va professionallikning o‘zaro bog‘liqligi

Ilmiy manbalarda (masalan, J. Raven, N. Xomskiy yondashuvlarida) kompetensiya faqat bilimlar majmuasi emas, balki “harakatdagi bilim” sifatida talqin etiladi. Kasbiy muvaffaqiyat — bu mutaxassisning o‘z bilimidan foydalanib, ijtimoiy muhitda maqsadli natijaga erishishidir. Kommunikativ kompetensiya bu jarayonda “o‘tkazgich” vazifasini bajaradi:

Axborot transformatsiyasi: Mutaxassis o‘z g‘oyalarini hamkasblari va mijozlariga tushunarli tilda yetkazib bera olmasa, uning professional darajasi past baholanadi.

Ijtimoiy moslashuvchanlik: Yuqori kommunikativ salohiyat mutaxassisga jamoada yetakchilik pozitsiyasini egallash va korporativ madaniyatga tezroq integratsiyalashish imkonini beradi.

Pedagogik va boshqaruv sohalarida muloqot — asosiy mehnat qurolidir. Ilmiy tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, kommunikativ kompetensiyasi yuqori bo‘lgan pedagoglarda:

Dars samaradorligi: O‘quvchilar tomonidan axborotni o‘zlashtirish darajasi 30–40% ga yuqori bo‘ladi.

Psixologik iqlim: Sinf yoki jamoada nizoli vaziyatlar ehtimoli minimal darajaga tushadi.

Xulosa: Kommunikativ kompetensiya va nutqiy mobillik o‘zaro “potensial va dinamika” munosabatida bo‘lgan fundamental tushunchalardir. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, agar kompetensiya pedagogning lisoniy va etik bilimlar zaxirasi bo‘lsa, nutqiy mobillik ushbu bilimlarni o‘zgaruvchan pedagogik vaziyatlarda tezkor va kreativ qo‘llash imkonini beruvchi harakatlantiruvchi kuchdir.

Bo‘lajak o‘qituvchining muloqot madaniyati nafaqat til me’yorlari, balki pedagogik deontologiya (kasbiy etika) bilan ham chambarchas bog‘liq. Raqamli transformatsiya (“Raqamli O‘zbekiston — 2030”) sharoitida o‘qituvchining nutqiy harakati ham akademik aniqlikni, ham yuqori etik mas’uliyatni (netiket) talab etadi. An’anaviy ma’ruza usullaridan voz kechib, interaktiv va dialogik texnologiyalarga (keys-stadi, Sokratik muloqot, rolli o‘yinlar) o‘tish nutqiy mobillikni rivojlantirishning eng samarali yo‘li hisoblanadi. Bu metodlar talabalarda divergent fikrlashni faollashtiradi va muloqotdagi “reaksiya vaqti”ni qisqartirib, lisoniy variativlikni oshiradi.

Pedagogik kompetensiyani rivojlantirish jarayoni subyektiv baholashdan xoli bo‘lishi uchun matematik-statistik metodlarni (Pirson korrelyatsiyasi, Styudentning t-kriteriysi) qo‘llash zarur. Bu ta’lim metodikasining samaradorligini ilmiy jihatdan asoslash va talabalarning kasbiy o‘sish trayektoriyasini obyektiv monitoring qilish imkonini beradi.

Zamonaviy mehnat bozorida pedagogning muvaffaqiyati 80–85% holatlarda uning “Soft Skills” (yumshoq ko‘nikmalari), xususan, kommunikativ kompetensiyasi va hissiy intellekti (EQ) bilan belgilanadi. Nutqiy mobilligi yuqori bo‘lgan pedagog har qanday auditoriyada psixologik iqlimni boshqara oluvchi, raqobatbardosh mutaxassis sifatida namoyon bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Nasriddinova G. S. Pedagogik deontologiya: o‘quv qo‘llanma. – Toshkent, 2022.
2. Ряховский В. В. Тест на определение уровня общительности. – Москва: Просвещение, 2010.
3. Safarova R. G. va boshq. O‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish tizimi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
4. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии. – Санкт-Петербург: ООО «Речь», 2003.
5. Qurbonova M. F. The Methodology of Forming Pedagogical Values in Students of Specialized Schools in Uzbek Language and Literature Lessons // Modern American Journal of Linguistics, Education and Pedagogy. – 2025. – P. 260–266.
6. Qurbonova M. F. Difficulties in Enhancing Communicativeness of Pre-Service English Teachers // Maktabgacha va maktab ta’limi. – 2025. – № 10. – P. 275–277.